

NOWOŚĆ!

PRAWO CYWILNE

Kazusy z rozwiązaniami

redakcja naukowa
**Barbara Jelonek-Jarco
Julita Zawadzka, Fryderyk Zoll**

Wojciech Bańczyk, Michał Berek, Wojciech Górecki
Barbara Jelonek-Jarco, Michał Kučka, Tomasz Marek
Iwona B. Mika, Halina Nowara-Bacz, Marlena Pecyna
Piotr Pietrolaj, Jerzy Pisuliński, Szymon Romanow
Bartosz Skorek, Jerzy Wróbel, Julita Zawadzka, Fryderyk Zoll

SERIA AKADEMICKA

WYDANIE

2

 Wolters Kluwer

Przeczytaj fragment

PORĘCZENIE ZA DŁUG PRZYJACIELA

Fryderyk Zoll

Prowadzący lombard Tomasz pożyczył Janowi kwotę 20 000 zł na cele związane z prowadzoną przez Jana działalnością gospodarczą. Umowa została zawarta na piśmie w styczniu 2015 r., a w jej treści wymieniono strony tej umowy. Jan na dokumencie umowy podpisał się jedynie inicjałami. Tak zwykle się podpisywał. Aby uzyskać pożyczkę u Tomasza, Jan potrzebował poręczyciela. Poprosił więc swojego przyjaciela Kazimierza, aby ten poręczył za niego Tomaszowi. Kazimierz również był przedsiębiorcą, a w ramach swojej działalności gospodarczej udzielał także poręczeń. Jan zapewnił Kazimierza, że jest w pełni wypłacalny. Nie była to prawda. Jan od samego początku był bankrutem. W styczniu 2015 r. Kazimierz pisemnie poręczył Tomaszowi za Jana.

Pożyczka miała być zwrócona po 3 miesiącach. Jan nie zwracał pieniędzy z powodu braku środków. Tomasz, po upływie dwóch lat od upływu okresu, na jaki pożyczka została udzielona, wystąpił przeciwko Kazimierzowi z powództwem o zapłatę niespłaconej kwoty pożyczki. Proces trwał dwa lata i skończył się w roku 2019. Przed zapadnięciem wyroku Kazimierz złożył Tomaszowi pisemnie oświadczenie, że uchyla się od skutków oświadczenia woli o udzieleniu poręczenia, działał bowiem pod wpływem błędu co do wypłacalności Jana. O fakcie, że Jan był niewypłacalny, Kazimierz dowiedział się 3 miesiące wcześniej. Na wszelki wypadek podniósł także zarzut przedawnienia roszczenia z tytułu pożyczki.

PYTANIE

Czy Tomasz może dochodzić zapłaty od Kazimierza?

ROZWIĄZANIE

Tomasz mógłby dochodzić zapłaty od Kazimierza na podstawie umowy poręczenia.

I. Aby to roszczenie powstało, muszą zostać spełnione przesłanki:

1. musi zostać zawarta ważna i skuteczna umowa poręczenia,
2. musi zostać zawarta ważna i skuteczna umowa pożyczki,
3. kwota pożyczki musi zostać wypłacona pożyczkobiorcy,
4. dłużnik główny nie spełnił świadczenia.

Ponadto, aby roszczenie było zasadne, muszą być spełnione następujące przesłanki:

II. Roszczenie z umowy poręczenia nie wygasło.

III. Roszczenie z umowy pożyczki musiało się stać wymagalne.

IV. Roszczenie przeciwko poręczycielowi jest nadal zaskarżalne.

Ad I. Powstanie roszczenia

Ad 1–3. Zawarcie ważnej umowy poręczenia, pożyczki oraz wypłata pożyczki

Ze stanu faktycznego wynika, że umowa poręczenia została zawarta. Aby ta umowa była ważna, konieczne jest złożenie oświadczenia woli przez poręczyciela w formie pisemnej (art. 876 § 2 k.c.). Zgodnie ze stanem faktycznym forma ta została dochowana.

Ze stanu faktycznego wynika również, że umowa pożyczki została zawarta. Stosownie do art. 720 § 2 k.c. umowa pożyczki, przenoszącej wartość 1000 zł, wymaga zachowania formy dokumentowej. Zgodnie

z art. 74 § 1 k.c. zastrzeżenie formy dokumentowej bez wyraźnie przewidzianej sankcji nieważności prowadzi do utrudnień procesowych w postaci niedopuszczalności dowodu z zeznań świadków lub z przesłuchania stron na fakt dokonania czynności. Nie jest to zatem przesłanka powstania roszczenia, ale rozważana jest w tym miejscu z uwagi na ścisły związek przepisów dotyczących formy zawarcia umowy.

Ze stanu faktycznego wynika, że strony zawarły umowę pisemnie, pismo to zawierało oznaczenie stron, przy czym jedna ze stron umieściła pod dokumentem jedynie swoje inicjały, którymi się zwykle podpisuje.

Do zachowania formy dokumentowej wymagane jest, zgodnie z art. 77² k.c., złożenie oświadczenia woli w postaci dokumentu, w sposób umożliwiający identyfikację osoby składającej oświadczenie. Skoro ze stanu faktycznego wynika, że w dokumencie wskazano strony umowy pożyczki, to tym samym wymóg ten jest spełniony. Ocena, czy dokument ten spełniał również przesłanki formy pisemnej, jest w tym miejscu bez znaczenia.

Umowa pożyczki jest zatem ważna.

Można również rozważyć, czy umowa poręczenia mogłaby zostać uznana za bezskuteczną na podstawie – stosowanego analogicznie – art. 806 § 2 k.c., zgodnie z którym: „Objęcie ubezpieczeniem okresu poprzedzającego zawarcie umowy jest bezskuteczne, jeżeli w chwili zawarcia umowy którakolwiek ze stron wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć, że wypadek zaszedł lub że odpadła możliwość jego zajścia w tym okresie”.

Umowa poręczenia, podobnie jak umowa ubezpieczenia, jest umową aleatoryjną, tj. umową, w której poręczyciel zabezpiecza ryzyko niespełnienia świadczenia przez dłużnika głównego. Należy zatem rozstrzygnąć, czy ustawodawca, który uregulował tę kwestię w przypadku umowy ubezpieczenia, postępując zgodnie z zasadą rozstrzygania kwestii podobnych w taki sam sposób, powinien dokonać takiego samego rozstrzygnięcia przy umowie poręczenia. Umowa poręczenia różni się od umowy przystąpienia do długu. Poręczyciel ma odpowiadać

wtedy, gdy dłużnik główny nie spełni świadczenia (art. 876 § 1 k.c.). Oznacza to, że zabezpiecza on zdarzenie przyszłe i niepewne. Jednak nie można twierdzić, że niewypłacalność dłużnika w chwili powstania zobowiązania oznacza pewność, iż w chwili wymagalności wierzytelności głównej dłużnik nadal będzie niewypłacalny lub że nie spełni świadczenia. Tym samym nie zachodzi wystarczające podobieństwo do sytuacji uregulowanej w art. 806 § 2 k.c., aby uzasadnić nim stosowanie tego przepisu przez analogię.

Umowa poręczenia jest zatem skuteczna, co oznacza, że roszczenie z umowy poręczenia powstało.

Ze stanu faktycznego wynika, że kwota pożyczki została wypłacona pożyczkobiorcy.

Należy jednak zbadać, czy w wyniku uchylenia się przez Bronisława od skutków prawnych oświadczenia woli umowa poręczenia nie stała się nieważna?

Kazimierz mógłby się uchylić od skutków oświadczenia woli na podstawie art. 84 § 1 i 2 w zw. z art. 88 k.c. Aby można było się uchylić od skutków oświadczenia woli, konieczne jest, aby oświadczenie to zostało złożone pod wpływem błędu dotyczącego treści czynności prawnej, istotnego i, w sytuacji gdy oświadczenie było złożone drugiej stronie, błąd ten musiałby być wywołany przez tę stronę lub strona ta musiałaby wiedzieć o błędzie i nie poinformować o nim kontrahenta lub błąd ten był z łatwością możliwy do zauważenia.

Błąd polega na różnicy między stanem rzeczywistym a wyobrażeniem strony o tym stanie. Kazimierz był w błędzie co do stanu wypłacalności dłużnika głównego. Błąd musi dotyczyć treści czynności prawnej, czyli zakresu praw i obowiązków wynikających z tej czynności. Należy rozważyć, czy niewypłacalność dłużnika głównego mogłaby zostać uznana za dotyczącą zakresu praw i obowiązków wynikających z umowy poręczenia. Można byłoby prezentować pogląd, że jest to przypadek błędu co do osoby, który uzasadnia uchylenie się od skutków oświadczenia woli. W typowym przypadku błąd co do osoby oznacza jednak

błąd co do strony umowy, nie zaś co do osoby trzeciej. Można się jednak zastanawiać, czy nie jest to sytuacja tożsama z racjami uzasadniającymi możliwość uchylenia się od błędu co do skutków oświadczenia woli z uwagi na błąd co do osoby. Osoba dłużnika jest bowiem elementem stosunku prawnego, z którego wynika wierzytelność będąca przedmiotem poręczenia. Przyjęcie tego stanowiska nie wydaje się jednoznacznie wykluczone, ponieważ nieświadomość poręczyciela co do niewypłacalności dłużnika w chwili udzielania poręczenia powoduje znaczący wzrost ryzyka ponoszonego przez poręczyciela i w istocie nadaje poręczeniu cechy przystąpienia do długu. Można twierdzić zatem, że błąd ten wpływa na treść czynności prawnej. Należy jednak przyjąć, że osoba dłużnika głównego nie jest elementem treści umowy poręczenia, ponieważ poręczyciel zobowiązuje się świadczyć na wypadek niespełnienia świadczenia przez dłużnika głównego.

Ponieważ błąd co do wypłacalności dłużnika nie jest błędem co do treści czynności prawnej, a jedynie co do motywu, poręczyciel nie może się uchylić od skutków oświadczenia woli na podstawie art. 84 k.c.

Kazimierz mógłby się uchylić od skutków oświadczenia woli na podstawie art. 86 § 1 i 2 w zw. z art. 88 § 1 k.c. Aby Kazimierz mógł się uchylić od skutków swojego oświadczenia na tej podstawie, błąd musiałby być wywołany podstępnie przez drugą stronę lub przez osobę trzecią, jeżeli druga strona o podstępie wiedziała albo czynność była nieodpłatna. Błąd w przypadku podstępu musi być kauzalny w relacji do złożonego oświadczenia woli. Przy okazji analizy art. 84 k.c. ustalono, że Kazimierz był w błędzie. Ze stanu faktycznego wynika, że błąd wywołała osoba trzecia (dłużnik główny). Nie wynika ze stanu faktycznego, aby Tomasz wiedział o podstępie Jana. Konieczne jest zatem ustalenie, czy w przypadku umowy poręczenia jest spełniona przesłanka nieodpłatności? Należy uznać, że w stosunku do właściciela lombardu poręczyciel nie działa *cum donationis causa*, nie chodziło bowiem o darne przysporzenie na rzecz Tomasza, ale o uzyskanie pożyczki dla Jana. Nie jest to zatem czynność nieodpłatna i dlatego uchylenie się od skutków oświadczenia woli nie będzie dopuszczalne. Przesłanki z art. 88 k.c. są spełnione (forma i termin), jednak z uwagi na brak spełnienia przesłanki z art. 84 i 86 k.c. umowa poręczenia nie jest unieważnialna.

Wniosek: zarówno umowa poręczenia, jak i umowa pożyczki, są ważne i skuteczne.

Ad 4. Brak spełnienia świadczenia przez pożyczkobiorcę

Poręczyciel, stosownie do art. 881 k.c., odpowiada ze współdłużnikiem głównym jak dłużnik solidarny i nie jest to odpowiedzialność subsydiarna. Uprzednie dochodzenie zapłaty od dłużnika głównego nie jest przesłanką powstania roszczenia w stosunku do poręczyciela. Przesłanką powstania roszczenia jest tylko brak spełnienia świadczenia przez dłużnika głównego w terminie, w którym dłużnik główny miał je spełnić. Z chwilą wymagalności roszczenia wobec dłużnika głównego powstaje zatem roszczenie wobec poręczyciela. Z kazusu wynika, że przesłanka ta jest spełniona, ponieważ Jan nie zwrócił pożyczki w ustalonym przez strony terminie.

Z powyższych rozważań wypływa zatem wniosek, że roszczenie powstało.

Ad II. Brak wygaśnięcia roszczenia

Ze stanu faktycznego nie wynika, aby doszło do zwrotu pożyczki lub do zapłaty długu przez poręczyciela. Brak także informacji o innych okolicznościach, które mogłyby spowodować wygaśnięcie roszczenia przysługującego wierzycielowi wobec poręczyciela.

Wobec powyższego roszczenie nie wygasło.

Ad III. Wymagalność roszczenia

Roszczenie z umowy poręczenia staje się wymagalne z chwilą jego powstania. Ponieważ ze stanu faktycznego wynika, że termin wymagalności roszczenia z umowy pożyczki już minął, a Jan długu nie spłacił, to wymagalne stało się także roszczenie wobec poręczyciela.

Roszczenie jest wobec tego wymagalne.

Ad IV. Zaskarżalność roszczenia

Roszczenie mogłoby być niezaskarżalne z uwagi na upływ terminu przedawnienia. Przedawnienie roszczenia mogłoby nastąpić, gdyby przedawniło się samo roszczenie wynikające z umowy poręczenia lub gdyby doszło do przedawnienia roszczenia z umowy pożyczki, a to ze względu na zasadę akcesoryjności poręczenia (art. 883 § 1 k.c.).

Należy w pierwszej kolejności ustalić, czy do roszczenia Tomasza wobec Kazimierza znajdują zastosowanie znowelizowane przepisy k.c. o przedawnieniu, które weszły w życie z dniem 9.07.2018 r. na mocy u.zm.k.c. Jak stanowi art. 5 ust. 1 u.zm.k.c., znowelizowane przepisy k.c. o przedawnieniu należy stosować do roszczeń powstałych przed dniem wejścia w życie u.zm.k.c. i w tym dniu jeszcze nieprzedawnionych. Trzeba zatem ustalić, czy w dniu 9.07.2018 r. roszczenia Tomasza były przedawnione.

Roszczenia z umowy poręczenia w tym stanie faktycznym przedawniają się, stosownie do art. 118 k.c., w terminie 3-letnim, a to dlatego, że roszczenie to jest związane z działalnością gospodarczą prowadzącego lombard, który przyjmuje poręczenie na zabezpieczenie długu pozostającego w ścisłym związku z działalnością gospodarczą lombardu, polegającą na udzielaniu pożyczek. Zgodnie z art. 120 § 1 k.c. bieg terminu przedawnienia rozpoczyna się wraz z wymagalnością roszczenia.

Ze stanu faktycznego wynika, że od momentu, kiedy roszczenie z umowy pożyczki, a tym samym z umowy poręczenia, stało się wymagalne (kwiecień 2015 r.), minęły 4 lata. Jednak, stosownie do art. 123 § 1 k.c., bieg przedawnienia przerywa się w przypadku skutecznego wytoczenia powództwa. Powództwo przeciwko poręczycielowi w stanie faktycznym zostało wytoczone po upływie 2 lat od daty wymagalności roszczenia (kwiecień 2017 r.), a tym samym doszło do przerwania biegu przedawnienia i od zakończenia procesu, czyli od roku 2019, przedawnienie biegnie na nowo (art. 124 § 2 k.c.). Roszczenie przeciwko poręczycielowi nie byłoby zatem przedawnione w chwili wejścia w życie u.zm.k.c. i należałoby do niego stosować znowelizowane przepisy o przedawnieniu, w tym art. 118 zdanie drugie k.c.

Można by również argumentować, że twierdzenie o samoistnym przedawnieniu roszczenia z tytułu umowy poręczenia jest nietrafne. Będzie tak w szczególności wtedy, gdy się przyjmie, że nie istnieje dług z tytułu umowy poręczenia, ale poręczyciel odpowiada jedynie za cudzy dług. Przy uznaniu takiego stanowiska nie istnieje również samodzielne roszczenie z tytułu umowy poręczenia, tylko poręczyciel odpowiada za dług z tytułu umowy pożyczki, więc rozpatrywać należy tylko przedawnienie odnoszące się do umowy pożyczki. Przy takim ujęciu niedopuszczalne byłoby powoływanie się na przedawnienie roszczeń z tytułu umowy poręczenia, jeśli nie przedawniłyby się roszczenia z umowy pożyczki.

Niezależnie od przyjętego w tej kwestii stanowiska roszczenie wynikające z umowy poręczenia nie uległo samoistnemu przedawnieniu. W razie odrzucenia stanowiska o samoistnym przedawnieniu roszczenia z tytułu umowy poręczenia, roszczenie wobec Kazimierza mogłoby ulec przedawnieniu na skutek przedawnienia roszczenia z umowy pożyczki.

Należy ustalić, czy poręczyciel stosownie do art. 883 § 1 k.c. może powołać się na zarzut przedawnienia z umowy pożyczki. Roszczenie z umowy pożyczki (także związane z działalnością gospodarczą prowadzącego lombard) przedawnia się w świetle art. 118 k.c. w terminie 3-letnim od dnia wymagalności (art. 120 § 1 k.c.), tj. od kwietnia 2015 r., a termin ten upłynął w kwietniu 2018 r.

Ze stanu faktycznego nie wynika, aby Tomasz dochodził roszczenia od Jana ani by w relacji między Tomaszem a Janem doszło do innego zdarzenia uzasadniającego przerwanie biegu przedawnienia.

Roszczenie o zwrot pożyczki w dniu wejścia w życie u.zm.k.c. byłoby zatem przedawnione, więc znowelizowane przepisy k.c., np. art. 118 zdanie drugie k.c., nie znajdowałyby do niego zastosowania.

Pojawia się pytanie, czy wytoczenie powództwa przeciwko poręczycielowi pozbawia go możliwości podniesienia zarzutu przedawnienia roszczenia z umowy pożyczki? W wyroku z 4.12.2008 r., I CSK 212/08¹, Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że z zasady akcesoryjności wynika możliwość podniesienia takiego zarzutu, a wytoczenie powództwa przeciwko poręczycielowi nie wpływa na przerwanie biegu terminu lub pozbawienie poręczyciela takiego zarzutu. Jedną z ważnych funkcji przedawnienia jest umożliwienie obrony dłużnikowi w sytuacji, gdy ze względu na upływ czasu nie można przedstawić dokumentów dotyczących długu. Poręczyciel nie ma z reguły dokumentacji dotyczącej pożyczkobiorcy, dlatego zasadne jest, aby mógł się bronić tymi samymi zarzutami, które ma pożyczkobiorca, ponieważ poręczyciel jest zależny od możliwości wykazania nieistnienia długu przez pożyczkobiorcę. Należy zatem uznać pogląd Sądu Najwyższego za zasadny.

Zarzut przedawnienia został skutecznie podniesiony, a tym samym roszczenie przeciwko poręczycielowi stało się niezaskarżalne.

ODPOWIEDŹ

Roszczenie z umowy poręczenia powstało, jest wymagalne i nie wygasło, jednak skutecznie podniesiono zarzut przedawnienia roszczenia z umowy pożyczki, co powoduje niezaskarżalność roszczenia. Roszczenie jest zatem niezasadne.

¹ LEX nr 484727. Zob. jednak krytyczną glosę I. Hyb, *Glosa do wyroku SN z 4.12.2008 r., I CSK 212/08*, TPP 2010/2, s. 79 i n.

PRAWO CYWILNE

Kazusy z rozwiązaniami

redakcja naukowa
Barbara Jelonek-Jarco
Julita Zawadzka, Fryderyk Zoll

Wojciech Bańczyk, Michał Berek, Wojciech Górecki
Barbara Jelonek-Jarco, Michał Kučka, Tomasz Marek
Iwona B. Mika, Halina Nowara-Bacz, Marlena Pecyna
Piotr Pietrolaj, Jerzy Pisuliński, Szymon Romanow
Bartosz Skorek, Jerzy Wróbel, Julita Zawadzka, Fryderyk Zoll

SERIA AKADEMICKA

WYDANIE **2**

 Wolters Kluwer

Zamów w student.profinfo.pl →